

Με θάρρος, ενίοτε και με θράσος

Πώς καταφέρατε να διατηρήσετε την ποίηση του κειμένου; Αυτό ήθελα να σας ρωτήσω θλπώντας την παράσταση «Μικρές τραγωδίες» του Πούσκιν που ανεβάσατε πέρσι στη Νέα Σκηνή του ΘΟΚ. Είμαι σκηνοθέτης που δουλεύει γενικά στο επίπεδο των συναισθημάτων. Βασίζομαι πάνω στα δικά μου συναισθήματα, αλλά υπολογίζω και τα συναισθήματα του κοινού. Όταν έχω να κάνω με καλό συγγραφέα ξέρω ότι αυτός τα έχει σκεφτεί όλα, ότι το νόημα υπάρχει μέσα στο έργο, οπότε δεν πρέπει να σκεφτώ ή να φιλοσοφώ στη θέση του. Η δική μου δουλειά είναι να φτάσω αυτά τα συναισθήματα, που πηγάζουν από το νόημα όπως το καταλαβαίνω, στο θεατή.

Και αν βγήκε πολύ ποιητικό το έργο αυτό έγινε εξαιτίας του φόβου; Φοβόμουν πάρα πολύ να κάνω αυτή την παράσταση. Πάντα νόμιζα τις «Μικρές τραγωδίες» είναι αδύνατο να ανεβάσει κανείς στη σκηνή. Πετυχημένο ανέβασμα έγινε μόνο από τον σκηνοθέτη Νεκρόσιους από τη Λιθουανία, ο οποίος συνηθίζει να παίρνει το έργο αλλά αυτό το έργο να αποτελεί βάση για κάποιο δικό του δημιουργημα. Αυτός σέβεται τους συγγραφείς και κάνει κάτι δικό του, και εγώ τους σέβομαι με το δικό μου τρόπο. Το γιατί έγινε τόσο καλό δεν ξέρω αλλά χαίρομαι που το λέτε. Ίσως ήταν καλή μου τύχη γιατί αυτό το έργο το ανέβασα εδώ και όχι στη Ρωσία. Στη Μόσχα ίσως προπαθούσα να κάνω περισσότερα σκηνοθετικά κόλπα· εδώ ήμουν συγκρατημένος.

- Ο θεατής παίζει καθοριστικό ρόλο στον τρόπο και το ύφος που θα δώσει ο σκηνοθέτης σε μια παράσταση; Όταν ανεβάζω ένα έργο εγώ είμαι ο θεατής. Αυτό είναι πολύ σημαντικό για μένα. Όταν εγώ συγκινούμαι ξέρω ότι θα συγκινηθεί και ο θεατής. Ανεξάρτητα από τη

χώρα και ποτέ δεν ανεβάζω έργο για τους κριτικούς αλλά για τους θεατές.

- Είπατε ότι από φόβο ίσως θγήκε η παράσταση των «Μικρών τραγωδιών». Ο φόβος είναι η κινητήρια δύναμη για να πετύχουμε κάτι και να φτάσουμε σε πολύ φωτεινές στιγμές; Ο φόβος είναι μεγάλο κίνητρο για μένα. Πάντα δημιουργώ σαν πρώτη φορά.

- Φόβος στο να αποδώσεις το έργο πιο πιστά στο συγγραφέα του; Όταν ξεκινάω μια δουλειά είμαι φοιτητής πρωτοετής. Δεν ξέρω τίποτα να κάνω, δεν ξέρω τίποτα για το έργο. Και αυτός ο φόβος υπάρχει μέσα μου μέχρι να καταλάβω ότι κάτι πέτυχα. Μετά από αυτό παίρνω θάρρος, κάποτε και θράσος.

- Χρειάζεται θράσος στο θέατρο; Ναι, αλλά πρέπει ο σκηνοθέτης να εντοπίσει τη σωστή στιγμή. Το θράσος από μόνο του δεν ενδείκνυται.

- Μαζί με αυτοκριτική; Σίγουρα. Υπάρχουν πολλών λογίων σκηνοθέτες. Μερικοί θεωρούν τον εαυτό τους μεγαλοφύα, μερικοί είναι συγκρατημένοι, ότι βοηθά στον καθένα. Πάντα είμαι πολύ επιφυλακτικός στο να βλέπω καλά δημιουργήματα στο θέατρο ή στον κινηματογράφο άλλων σκηνοθετών γιατί εκεί με πιάνει το όρος ότι εγώ δεν θα κάνω κάτι εξίσου καλό. Καλύτερα να βλέπω χαμηλού επιπέδου σαπουνόπερες.

- Ο ηθοποιός καλείται να μπει στο πετσί του ρόλου που θα υποδυθεί. Ο σκηνοθέτης τι χρειάζεται για να μπει στο πετσί της παράστασης. Μια διαδικασία σίγουρα πιο πολύμορφη. Εγώ σαν σκηνοθέτης πρέπει να μπω στο πετσί του κάθε ρόλου και όταν πρέπει να μπω στο πετσί του συγγραφέα έχει μεγάλη σημασία η πρώτη ανάγνωση. Αν αυτή μου δίνει ένα έρωτα, ένα συναισθημα που θα κρατήσει και στο δεύτερο στάδιο της ανάγνωσης, τότε σημαίνει ότι είμαι έτοιμος για δουλειά. Κατάλαβα, έπασα τη διάθεση. Αν όσο διαβάζω τόσο γίνομαι πιο λογικός και αναλυτικός, σημαίνει ότι δεν πρέπει να το ανεβάσω.

- Με το «Γλάρο» αντιλαμβάνομαι λειτουργήσει αυτή η σχέση αφού εκφράσατε την επιθυμία να ανεβάσετε όλα τα έργα του Τσέχωφ μέχρι το τέλος της ζωής σας. Ακριβώς έχω αυτή τη σχέση με τα έργα του Τσέχωφ.

- Πώς δημιουργήθηκε; Πότε ήταν η πρώτη επαφή με τον Τσέχωφ; Είμαι ένας σκηνοθέτης του σινεμά που ασχολήθηκε στα σοβαρά με το θέατρο γιατί ακριβώς ήθελα να ανεβάσω Τσέχωφ. Δεν είχα τη δυνατότητα να το κάνω στον κινηματογράφο, ούτε θα έχω. Η πρώτη μου παράσταση του Τσέχωφ ήταν με το «Γλάρο» το 1994 στη Μόσχα. Ενώθα ότι δεν ήξερα να εργάζομαι καλά με τους ηθοποιούς για αυτό και πήγα στο θέατρο, για να το μάθω καλά εκεί.

- Πού είναι η διαχωριστική γραμμή μεταξύ σκηνοθέτη θεάτρου και σκηνοθέτη του σινεμά; Για μένα δεν υπάρχει διαχωριστική γραμμή, η διαφορά είναι το εργοστάσιο τεχνολογίας που είναι στημένο γύρω από το σκηνοθέτη του σινεμά· με εμποδίζει αυτό το πράγμα, δεν μου αρέσει. Η ουσία όμως είναι η ίδια. Ο σκηνοθέτης είναι άνθρωπος που δυστυχώς με ξένα λόγια θέλει να έρθει σε επαφή με τον κόσμο και για μένα δεν έχει σημασία ποια γλώσσα χρησιμοποιώ μιλώντας με τους θεατές. Το ζήτημα είναι τα λόγια μου να φτάσουν στο θεατή.

- Βεβαίως το θέατρο είναι παγκόσμια γλώσσα ανεξάρτητα σε ποια γλώσσα την ακούει κανείς, κάτι που συνειδητοποιήσα όταν παρακολούθησα στο Ισραήλ μια παράσταση που χωρίς να καταλαβαίνω τίποτα, μένει στη μνήμη μου. Βεβαίως υπάρχουν προβλήματα όταν δουλεύεις με ηθοποιούς σε ξένη γλώσσα, δεν μπορώ πάντα να τους βοηθήσω σ' ό,τι αφορά τη γλωσσική έκφραση. Η ξένη γλώσσα ακούγεται σαν μουσική. Τώρα, τις νύχτες με βασανίζουν αυτά τα κείμενα στα ελληνικά, τα ακούω συνέχεια στα αυτιά μου. Για να είμαι ειλικρινής τώρα στη θεατρική μου δουλειά νιώθω πιο βέβαιος, έχω μεγαλύτερη αυτοπεποίθηση από ότι στον κινηματογράφο. Εχω κάνει και καλές και κακές ταινίες, όμως δεν μπορώ να πω το ίδιο για το θέατρο. Στο θέατρο έχω κάνει καλές και πολύ καλές παραστάσεις. Η αιτία είναι νομίζω ότι στον κινηματογράφο πολύ σπάνια υπάρχουν αξία σενάρια, ενώ στο θέατρο μπορώ να επιλέξω πολύ καλό δραματουργικό έργο και επιπλέον υπάρχει ο παραγωγός που είναι συνεχώς πάνω από το σκηνοθέτη.

- Το μέτρο σύγκρισης για το τι είναι καλό και τι όχι, ποιο είναι; Νιώθω ότι έχω τη δυνατότητα να εκτιμώ τη δουλειά μου. Ο κάθε άνθρωπος έχει τους συγγενείς του που σκέφτονται και αισθάνονται με τον ίδιο τρόπο, ένας έχει παραπάνω άλλος λιγότερο. Ότι κάνω στην τέχνη το κάνω για αυτούς τους συγγενείς μου. Αν σας αρέσει ο «Γλάρος» σημαίνει ότι είμαστε συγγενείς, οπότε σημαίνει ότι εργάζομαι και για σας. Στην πρώτη παράσταση κοιτάζω τη σκηνή για πιθανές παρατηρήσεις και στη δεύτερη κοιτάζω το θεατή.

- Το θέατρο υπάρχει γιατί υπάρχει ο θεατής; Σίγουρα. Το θέατρο δεν είναι κάτι υλικό. Τι είναι μια παράσταση; Μια παράσταση είναι κάτι που παίξαμε, εσείς αντιδράσατε, πήγατε παρακάτω είπατε τις εντυπώσεις σας σε κάποιον άλλο, ήρθε στο θέατρο, έφερε μέσα τη διάθεση του, είδε μια άλλη παράσταση. Στο θέατρο η παράσταση γεννιέται στον κάθε θεατή.

- Μένει η ανάμνηση; Η αίσθηση, ελπίζω.

- Είναι αυτό που οδηγεί στα επόμενα θέματα αποτυπωμένη στη μνήμη. Προέρχεται από μια χώρα με μεγάλη παράδοση στο θέατρο. Ποιες ήταν οι πρώτες αισθήσεις που πήρατε από το θέατρο; Παιδικές παραστάσεις, παιδικές αναμνήσεις. Ένα παραμύθι ρωσικό βασισμένο στο μύθο της Πεντάμορφης. Η Ρωσία είχε την τύχη να έχει πολύ καλούς σκηνοθέτες που έκαναν πολύ καλές παιδικές παραστάσεις, και δυστυχώς τώρα έπεσε πολύ το επίπεδο. Οι παιδικές θεατρικές αναμνήσεις είναι πάρα πολύ δυνατό πράγμα, πιο δυνατό από ότι η επαφή τους με τον κινηματογράφο. Τώρα εύκολα μπορώ να φέρω στο μυαλό μου τις τρομερές σκηνές, τις μορφές από την παράσταση. Είναι πολύ ενδιαφέρον πράγμα το θέατρο. Έρχεσαι, για να δεις μια παράσταση, ξέρεις ότι δεν είναι αλήθεια αλλά πληρώνεις για να

ΒΑΛΕΡΙ ΑΧΑΤΩΦ

Είναι πολύ ενδιαφέρον πράγμα το θέατρο. Έρχεσαι, για να δεις μια παράσταση, ξέρεις ότι δεν είναι αλήθεια αλλά πληρώνεις για να νιώσεις κάποια συναισθήματα, να γελάσεις για δύο ώρες. Προσπαθώ να αρπάξω το θεατή συναισθηματικά, να βυθιστεί μέσα στην παράσταση και πάντα του δίνω ένα περιθώριο, τον απωθώ και λίγο για να καταλάβει ότι είναι ένα θεατρικό παιχνίδι, ότι δεν είναι αλήθεια αυτό που γίνεται. Παίζω με το θεατή, ίσως και τον κοροϊδεύω

νιώσεις κάποια συναισθήματα, να γελάσεις να κλάψεις για δύο ώρες. Μια αρχή που πάντα τηρώ, όχι γιατί την έχω επινοήσει αλλά γιατί βγαίνει πολύ αληθινή δοκιμασμένη στο χρόνο: προσπαθώ να αρπάξω το θεατή συναισθηματικά, να βυθιστεί μέσα στην παράσταση και πάντα του δίνω ένα περιθώριο, τον απωθώ και λίγο για να καταλάβει ότι είναι ένα θεατρικό παιχνίδι, ότι δεν είναι αλήθεια αυτό που γίνεται. Παίζω με το θεατή, ίσως και τον κοροϊδεύω.

- Αφού δεν είναι αλήθεια γιατί χρειάζεται ο άνθρωπος το θέατρο, γιατί πληρώνει για να πάει σε μια παράσταση; Στην ουσία είναι αλήθεια. Ο καλός συγγραφέας πάντα γράφει την αλήθεια για μας. Και ο κάθε θεατής βρίσκει τη δική του αλήθεια, σκιαγραφεί τη δική του εικόνα ή βρίσκει κάτι που ήξερε παλιά και χαίρεται πολύ που ο συγγραφέας εντόπισε τη δική του αλήθεια ή ακόμα ανακαλύπτει κάτι για πρώτη φορά. Ίσως η απάντηση κρύβεται στο χρόνο που ο πρωτόγονος άνθρωπος ζωγράφιζε στις σπηλιές. Αν κοιτάσουμε πίσω παίζουν τα αγνά παιδιά κάθε μέρα... κάνουν θέατρο στο παιχνίδι τους παριστάνοντας πρόσωπα του περιβάλλοντός τους.

- Δεν μεγαλώνουμε ποτέ; Είναι ένας τρόπος να κατανοήσουμε τη ζωή, να βιώσουμε τη ζωή. Βεβαίως υπάρχουν θεατές που αντιλαμβάνονται όλα στο πρώτο επίπεδο και αυτό το θεατή τον έχω υπόψη. Και αυτός δεν πρέπει να χάνει το ενδιαφέρον.

- Όταν όμως είναι μια καλή παράσταση ο θεατής αναγκάζεται να φύγει από το πρώτο επίπεδο και να εισέλθει σ' ένα άλλο επίπεδο, όχι τόσο ορατό. Σαν άνθρωποι έχουμε όλα τα ίδια όργανα, και εγκέφαλο και καρδιά και στομάχι και ακόμα πιο κάτω. Όποιος έχει σε ενέργεια όλα τα όργανα του στην παράσταση είναι ο καλύτερος θεατής. Μερικοί μπορούν από το στομάχι και κάτω να αντιληφθούν τα πράγματα, μερικοί μόνο με την καρδιά. Πρέπει ο σκηνοθέτης να δουλεύει σε αυτά τα τέσσερα επίπεδα, αυτό είναι το ζητούμενο για το σκηνοθέτη.

- Το θέατρο έχει πια εκτοπίσει τον κινηματογράφο δρόμο; Προς το παρόν καταφέρνω να μη ζημιώσω τον κινηματογράφο αλλά ευχαρίστηση περισσότερο αντλώ από το θέατρο. Δυστυχώς στον κινηματογράφο δεν μου έτυχε να κάνω τέτοιο επίπεδο καλό όπως το θέατρο.

- Πώς βιώνετε την σύγχρονη Ρωσία; Όπως και η Κύπρος πέρασε και περνά δύσκολες στιγμές. Βεβαίως είμαι μέλος του λαού μου και βιώνω. Ποιες δυσκολίες εννοείτε;

- Κοινωνικές και πολιτικές, συνεχώς σε μια ταρχή. Η δική μου οικογένεια έζησε τέτοιες δυσκολίες γιατί έζησε αρκετά καλά και ευτυχισμένα στο Τζικαϊστάν και μετά έγινε πόλεμος. Η οικογένειά μου έγινε πρόσφυγας στη Ρωσία που κάποτε ήταν μια χώρα.

- Είχα πάει στη Ρωσία το 1991 και αυτό που μου έκανε εντύπωση είναι ένα είδος εγκατάλειψης και του κόσμου και του υλικού πολιτισμού. Δεν ξέρω πώς είναι τώρα τα πράγματα. Στα τελευταία δέκα χρόνια έχει αλλάξει ριζικά η κατάσταση. Μερικοί ζουν καλά, λίγοι

όμως, η μεγάλη πλειοψηφία ζει πάρα πολύ άσχημα σε ό,τι αφορά τα υλικά αγαθά. Σε ό,τι αφορά αυτή την ερμηνεία στον τομέα του πολιτισμού η κατάσταση βελτιώθηκε, το κράτος άρχισε ξανά να χορηγεί λεφτά σε ό,τι αφορά τη συντήρηση των μουσείων και άλλων μνημείων πολιτισμού. Υπάρχει μια κίνηση από το κράτος προς αυτή την κατεύθυνση αλλά ο πολιτισμός είναι ο τελευταίος που παίρνει κρατική χορηγία. Όλα όμως έχουν σχέση με το κρατικό επίπεδο. Αν ο ηθοποιός στο κρατικό θέατρο παίρνει το μήνα δεκαπέντε ή δεκατρείς λίρες αυτό είναι παραφύσικο.

- Βέβαια ο πολιτισμός μετρίεται με το οικονομικό επίπεδο μιας χώρας; Χώρες που δεν είχαν το οικονομικό επίπεδο έχουν δώσει εκπληκτικά δείγματα πολιτισμού. Εξαρτάται. Ο κινηματογράφος δεν μπορεί να υπάρχει χωρίς λεφτά. Ένας συγγραφέας μπορεί να είναι και φτωχός. Ο αναγνώστης όμως πρέπει να έχει λεφτά να αγοράσει το βιβλίο. Λένε ότι πεινασμένος καλλιτέχνης δουλεύει καλύτερα από το χορτασμένο αλλά δεν πρέπει να χάνει αισθήσεις από την πείνα και τα παιδιά του

και τα παιδιά του να έχουν να φάνε. Εγώ μπορώ να είμαι πεινασμένος αλλά όχι τα παιδιά μου.

- Ερχόμενος στην Κύπρο για δεύτερη φορά ποια είναι η αίσθηση που παίρνετε από το χώρο εδώ; Η Κύπρος θα ήταν μια γειτονιά στη Ρωσία. Είχα την πρεμιέρα του έργου μου του κινηματογραφικού στη Μόσχα και μου τηλεφώνησαν δημοσιογράφοι να μου πάρουν συνέντευξη γιατί δεν μπορούσα να παρευρεθώ σε συνάντηση μαζί τους. Με ρώτησαν τι κάνω τόσο καιρό στην Κύπρο και τους είπα ότι ανεβάζω παράσταση το «Γλάρο». Την άλλη μέρα με παίρνει τηλεφωνο μια δημοσιογράφος για να μου πει ότι ο άντρας της είπε ότι στην Κύπρο δεν υπάρχει θέατρο. Είχε έρθει αυτός μερικές φορές εδώ, είχε κάνει τα μπάνια του και δεν είδε θέατρο. Για τους περισσότερους στη Ρωσία αυτός ο τόπος είναι καλός για να περάσουν καλά τις διακοπές τους. Εγώ ερωτεύτηκα αυτό το χώρο. Απλά έτσι. Ηδη μου φαίνεται ότι έχω καταλάβει τι εστί ένας Κύπριος. Το καλοκαίρι πήγα στη Νίκαια στη Γαλλία, θαυμάσιος τόπος αλλά οι άνθρωποι ήταν πολύ μακριά από μένα. Νιώθω ότι

εδώ οι άνθρωποι είναι κοντά μου και εγώ κοντά τους. Μη νομίζετε ότι δεν βλέπω τα κακά αλλά η αληθινή φιλία και ο έρωτας δεν είναι όταν δεν βλέπεις τα κακά.

- Περνώντας από χώρους κρατάμε κάποιες εικόνες. Από την Κύπρο τι θα κρατήσετε; Το χωριό μου έχει κάνει μεγάλη εντύπωση. Χριστούγεννα με την οικογένεια ενός από τους ηθοποιούς στο χωριό, μεγάλες οικογένειες συνδεμένες, απλό κυπριακό φαγητό. Είδα μοναστήρια, είδα αρχιτεκτονική αλλά δεν κρατάω αυτό· κρατάω απλά συνηθισμένα πράγματα. Χαίρομαι πολύ που μπήκα σε πολλά σπίτια και αυτά τα συναισθήματα με τρέφουν και αυτά θα κρατήσω.

- Σπασίμπα. Είναι η μόνη ρωσική λέξη που κρατάς από το ταξίδι σου στη χώρας σας. Παρακαλώ. Η Ρωσία αλλάζει τόσο ραγδαία που πρέπει κανείς να πηγαίνει συχνά για να ξέρει τι είναι κάθε φορά.

● Ευχαριστώ τη Νόνα Μολέσκη για την αποδοχή της να γίνει η γέφυρα επικοινωνίας με το Ρώσο σκηνοθέτη, γνωρίζοντας καλά τόσο τη ρωσική όσο και την ελληνική γλώσσα.